

Mirosław Skarżyński¹
Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa
im. Prezydenta Stanisława Wojciechowskiego

CESARZ LEON VI – bizantyjski prekursor logistyki

Cesarz Bazyl I i Leon VI

Za pierwszego twórcę logistyki, uznaje się bizantyjskiego cesarza Leona (Leontosa) VI². Omówienie dorobku Leona VI ogranicza się do przedstawienia jego ujęcia logistyki i zacytowania tytułu dzieła, w którym się znajduje. W opracowaniach z dziedziny logistyki brak jest jednak głębszej charakterystyki samej postaci cesarza Leona VI i jego rozmaitych osiągnięć.

Życiorys Leona VI

Leon VI urodził się 19 września 866 roku w Konstantynopolu. Był synem cesarza Bazylego I Macedońskiego oraz jego drugiej żony, Eudoksji Ingeriny³. W 870 roku został wyniesiony do godności współcesarza. Wstąpił na tron 30 sierpnia 886 roku, po swym ojcu Bazylim I, który uległ ciężkiemu wypadkowi w czasie polowania i zmarł.

Leon VI był monarchą nabożnym, przejawiającym wielkie zainteresowanie sprawami Kościoła i problematyką teologii. Dzielił formalnie władzę ze swoim bratem Aleksandrem – lekkoduchem i hulaką, który nie interesował się w ogóle sprawami państwa. Stosunki między braćmi były napięte, a niekiedy wręcz wrogie, lecz nie ma podstaw sądzić, że Leon VI pozbawił go, choćby na jakiś czas, godności współcesarza⁴.

Mimo prób reorganizacji armii bizantyjskiej i podniesienia jej sprawno-

ści bojowej, Leon VI odniósł szereg porażek w wojnach z Bułgarami (894 - 896 r.), Arabami (907 r.), Rusią Kijowską (911 r.)⁵. Do niepowodzeń w polityce zagranicznej dołączyły trudności wewnętrzne, wywołane czterema małżeństwami Leona VI. Jego kolejne trzy małżonki zmarły nie pozostawiając męskiego potomka. Dopiero Zoe Karbonopsina w 905 roku obdarzyła go synem, którego ochrzczono 6 stycznia 906 roku, nadając mu imię Konstantyn. Trzy dni później Leon VI poślubił jego matkę. Czwarte małżeństwo, podobnie jak trzecie, wywołało ogólne niezadowolenie i stało się źródłem konfliktu między cesarzem a wyższym duchowieństwem. 9 czerwca 911 roku Konstantyn otrzymał koronę cesarską i w ten sposób ciągłość dynastii została utrzymana, gdy Leon VI umierał 11 maja 912 roku w Konstantynopolu⁶.

Dorobek twórczy Leona VI

Jako uczeń patriarchy Konstantynopola, Focjusza, Leon VI był człowiekiem o dużej kulturze umysłowej i wszechstronnym wykształceniu – zachowywał się bardziej jak uczonec, niż żołnierz⁷. Interesował się różnymi dziedzinami nauki. Tworzył i inspirował dzieła o rozmaitej tematyce⁸. Jego prace były nasycone licznymi wątkami teologicznymi⁹.

Leon VI był autorem pośmiertnego panegiriku na cześć swojego ojca¹⁰. Pisał liturgiczne poematy, modlitwy, oracje, homilie oraz przemówienia, które wygłaszał w dni świąteczne, przeplatając je reminiscencjami dzieł klasyków i zawiłymi rozważaniami dogmatycznymi. Pisał także poematy o treści świeckiej. Urzeczywistnił zamiar swojego ojca – kodyfikację ustawodawstwa Justynianowego. Kodeks Leona VI dzielił się na 60 ksiąg zawartych w 6 tomach¹¹. Ogłosił również niemało własnych, nowych edyktów, z których 113 zostało zebranych w osobnej księdze. Dotyczyły one wielu problemów praktycznych, wylaniających się w toku funkcjonowania administracji państwowej i kościelnej (korygowały liczne nieprawidłowości i anachronizmy prawa wówczas obowiązującego)¹².

Oprócz tego, Leon VI napisał kilka prac na tematy wojskowe¹³. Jego dzieło *Taktika* jest traktatem o sztuce prowadzenia wojny, związanym ściśle ze *Strategikonem* Pseudo-Maurycjusza, ale wzbogaconym o całe późniejsze prawodawstwo i o doświadczenie, jakiego dostarczyły wojny w pierwszej połowie jego panowania¹⁴. Według autora *Strategikonu*, wodza naczelnego winna cechować nie tylko troska o teraźniejszość, lecz przede wszystkim przewidywanie przyszłości, a zajmować go miały też sprawy, wśród których na czoło wysuwa-

¹ Dr hab. M. Skarżyński jest pracownikiem Instytutu Zarządzania Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej im. Prezydenta Stanisława Wojciechowskiego w Kaliszu. Zdjęcie – źródło: <http://commons.wikimedia.org/wiki/Image:Basil%26leo.jpg>. (przyp. red.).

² S. E. Dworecki, Zarządzanie logistyczne. (Zarys podstawowych wiadomości), WSH, Pułtusk 1999, s.56.

³ *Britannica*. Edycja Polska. T.23, Kurpisz, Poznań 2001, s.86.

⁴ G. Ostrogorski, *Dzieje Bizancjum*, PWN, Warszawa 1968, s.205, 211 (M. Psellos, *Kronika czyli historia jednego stulecia Bizancjum (976-1077)*, ZN im. Ossolińskich, Wrocław 1985, s.235).

⁵ *Leon VI Filozof*, http://pl.wikipedia.org/wiki/Leon_VI_Filozof.

⁶ G. Ostrogorski, *Dzieje...*, s.223-224.

⁷ Tamże, s.211 (*Britannica...*, s.86-87).

⁸ O. Jurewicz (red.), *Encyklopedia kultury bizantyjskiej*, UW, Warszawa 2002, s.307.

⁹ G. Ostrogorski, *Dzieje...*, s.211.

¹⁰ *Britannica...*, s.87.

¹¹ G. Ostrogorski, *Dzieje...*, s.211-212.

¹² R. Browning, *Cesarstwo Bizantyjskie*, PIW, Warszawa 1997, s.100.

¹³ *Britannica...*, s. 87.

¹⁴ G. Ostrogorski, *Dzieje...*, s.193.

ło się zgromadzenie wystarczającej ilości broni i innego uzbrojenia oraz zapoznanie się z terenem, na którym prowadzona będzie wojna i toczone bitwy¹⁵.

Dokonania twórcze Leona VI nie były zjawiskiem odosobnionym, gdyż w tym okresie gromadzeniem i porządkowaniem wiedzy zajmowali się także inni władcy¹⁶. Dzięki działalności literackiej zyskał, jak się domniema, jeszcze za życia zaszczytny przydomek – Filozof albo Mądry. Z biegiem czasu legenda, jaka wytworzyła się wokół jego osoby, przekształciła go z bezbarwnego władcy w proroka, maga i astrologa¹⁷.

Logistyka w ujęciu Leona VI

Właśnie do greckiego słowa *logos* nawiązał Leon VI, gdy na początku X wieku pisał w języku greckim dzieło pod tytułem *Summaryczne wyłożenie sztuki wojennej*, w którym wyróżnił po raz pierwszy, obok strategii i taktyki, trzecią naukę wojenną – logistykę¹⁸. Leon VI pisał, że jest rzeczą logistyki, „żeby żołd był wypłacony, wojsko odpowiednio uzbrojone i uszeregowane, wyposażone w działa i sprzęt wojenny (żeby potrzeby wojska były dostatecznie i w odpowiednim czasie zaspokojone, a każda wyprawa wojenna odpowiednio przygotowana, to znaczy przestrzeń i czas odpowiednio obliczone, obszar oszacowany z uwzględnieniem ruchów

wojsk, a także siły oporu przeciwnika i zgodnie z tymi funkcjami należy regulować i porządkować ruchy i podział własnych sił zbrojnych”¹⁹.

Biorąc pod uwagę skład ówczesnej armii bizantyjskiej, zaopatrzenie w żywność oraz transport zapasów i wyposażenia odgrywały zasadniczą rolę. Od czasu *Taktiki* kalkulowano, że jedno zwierzę juczne do transportu zaopatrzenia powinno przypadać na 16 żołnierzy, a w ostateczności na 32, zaś przewożone na nim zapasy powinny zaspokoić potrzeby ludzi w okresie co najwyżej 10 dni. Zwierzęta z zaopatrzeniem powinny być wysyłane na czoło głównej kolumny maszerujących wojsk. Przyjmuje się, że stosunek koni zapasowych do wierzchowych miał w przybliżeniu wynosić 1 : 4, a mułów (przeznaczonych do transportu namiotów, przyborów kuchennych, żarn itd.) do żołnierzy – 1 : 32. Biorąc pod uwagę, że maksymalny ładunek przewożony transportem jucznym oscylował w przedziale 96 - 100 kg na jedno zwierzę, zatem podstawowa norma żywienia obejmowała około 6 kg żywności na żołnierza w ciągu średnio 8 dni, czyli dziennie 0,75 kg²⁰. Wynika z tego, że żołnierze musieli posiadać własne zapasy żywności, z których uzupełniali racjeienne, aby pokryć w pełni dobowe zapotrzebowanie energetyczne organizmu.

Podsumowanie

Według różnych poglądów, „logistyka” w ujęciu cesarza Leona VI:

- to szczegółowa nauka zajmująca się przede wszystkim różnymi wyliczeniami związanymi z przemarszami wojsk²¹
- to sztuka zaopatrzenia armii i zarządzania przewozami²²
- wiąże się z obliczaniem żołdu wojskom, ich zaopatrzeniem i uzbrojeniem²³
- dotyczy obliczania żołdu oraz zaopatrywania wojsk²⁴
- zajmuje się zaopatrzeniem wojska, rozpoznaniem terenu i sił przeciwnika oraz odpowiednim przygotowaniem przemieszczania i dyslokacji własnych sił²⁵
- odnosi się do zaopatrzenia materialowego wojsk oraz kalkulacji ich ruchu w przestrzeni i czasie²⁶.

Niezwykle ważna w poglądach Leona VI jest korelacja w ramach pojęcia logistyki trzech elementów: obszaru, czasu i zasobów²⁷. Ponadto, dużą rolę odgrywają odpowiednie wyliczenia i szacunki, odnoszące się do tych trzech elementów, gdyż uzyskane wyniki i rezultaty są niezbędne do planowania i realizacji własnych działań, także w XXI wieku.

¹⁵ L. Wyszczelski, *Historia myśli wojskowej*, Bellona, Warszawa 2000, s.69.

¹⁶ M. Salamon (red.), *Wielka historia świata. T. 4. Kształtowanie średniowiecza*, Fogra, Kraków 2005, s.463.

¹⁷ G. Ostrogorski, *Dzieje...*, s.212.

¹⁸ F. J. Beier, K. Rutkowski, *Logistyka*, SGH, Warszawa 1995, s.15; S. Kirn, *Modellierung vernetzter Logistikkreisläufe im Krankenhaus als Ausgangspunkt einer agentenbasierten Simulation*, TUI 2000, s.4, [http://web.iwi.unisg.ch/org/iwi/iwi_pub.nsf/wwwAuthorPub|Eng/C8E8BE9A2E8E9565C1256DF900395DFD/\\$file/DA_ESE.pdf](http://web.iwi.unisg.ch/org/iwi/iwi_pub.nsf/wwwAuthorPub|Eng/C8E8BE9A2E8E9565C1256DF900395DFD/$file/DA_ESE.pdf).

¹⁹ B. H. Kortschak, *Co to jest Logistyka?*, IWRG WIFI AFIG, Wiedeń 1992, s.14-15.

²⁰ J. Haldon, *Roads and communications in the Byzantine Empire: wagons, horses and supplies*, [w:] J. H. Pryor, *Logistics of Warfare in the Age of the Crusades*, England 2006, s.147.

²¹ F. J. Beier, K. Rutkowski, *Logistyka...*, s.15.

²² *What does logistics mean*(, <http://www./2b.kz/articles/13/3/pl-en/>.

²³ W. Stankiewicz, *Logistyka. Z zagadnień gospodarki wojskowej państw NATO*, MON, Warszawa 1968, s.41.

²⁴ K. Ficoń, *Logistyka operacyjna na przykładzie resortu obrony narodowej*, Bel Studio, Warszawa 2004, s.15.

²⁵ B. Z. Szalek, *Logistyka. Wstęp do problematyki*, US, Szczecin 1994, s.6.

²⁶ [http://www.dpwn.de/dpwn\(skin=h&check=yes&lang=de_EN&xm/File=2008121](http://www.dpwn.de/dpwn(skin=h&check=yes&lang=de_EN&xm/File=2008121).

²⁷ K. Inderfurth, M. Schenk, G. Wäscher, D. Ziems, *Logistik Lehre und Forschung in Magdeburg*, „Magdeburger Wissenschaftsjournal” 2004, nr 2, s.29, <http://www.uni-magdeburg.de/MWJ/MWJ2004/ziems.pdf>.